

UMUMA AÇIK MAHALLERDE ESER, İCRA, FONOGRAM, YAPIM VE YAYINLARIN KULLANILMASINA VE/VEYA İLETİLMESİNE İLİŞKİN HÜKÜMLER ÇERÇEVESİNDE MESLEK BİRLİKLERİNİN DURUMU (FSEK M. 41)

STATUS OF PROFESSIONAL ASSOCIATIONS IN ACCORDANCE
WITH INTELLECTUAL AN ARTISTIC WORKS CODE (Art. 41)

Mustafa ŞAHİN*

Özet: Bu çalışmada, meslek birliklerine ilişkin FSEK, 41. maddesinde düzenlenen eser sahiplerinin talep hakları incelenmiştir. Eser sahiplerinin anayasal güvence altında bulunan “hak arama hürriyetleri”nin bir kanun hükmü ile sınırlandırılmasının imkansız olacağı kabul edilmiş ve hak sahiplerinin, meslek birliklerine bağlı kalmaksızın da haklarını talep edebilecekleri kabul edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: “Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku”, “Hak Sahibinin Talep Hakları”, “Anayasa Mahkemesi”, “Meslek Birlikleri”, “Hak Arama Hürriyeti”.

Abstract: In this study, the demand rights of owner as laid down in Article 41 of the Law No. 5846 on Intellectual and Artistic Works, which is related to professional unions, is analyzed. It is accepted that it would be impossible to restrict by a law the freedom to claim rights of owner of artistic or intellectual works guaranteed by the Constitution. Thus, it is recognized that the owner of an artistic or intellectual work can claim rights without applying to the professional unions. Article 41 of the Law no. 5846 was declared unconstitutional by the Constitutional Court.

Keywords: “Intellectual and Artistic Works Law”, “Request of Author’s Right”, “Constitutional Court”, “Professional Associations”, “Right to Legal Remedies”

GİRİŞ

5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu¹ esas olarak, fikir ve sanat eserleri sahipleri ile bağlantılı hak sahiplerinin haklarını korumak esası üzerine kurulmuştur. Nitekim Kanun'un, "Tanımlar" başlıklı FSEK m. 1/B/j ve k bentlerinde, m.6/II'de, 17/II'de ve 80. Maddelerindeki tanımlamalarda "... eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydı..." ve "... eser sahibinin izni ..." kavramları dile getirilmektedir². Hak sahiplerine böylesine bir önem veren Kanun Koyucu, aynı zamanda eser sahiplerinin ve/veya bağlantılı hak sahiplerinin haklarının ihlali halinde ise bu kimselere hem ceza hem de hukuk davaları açma hakkını tanımıştır³.

Fikir ve sanat eserleri sahipleri ve bağlantılı hak sahiplerinin FSEK hükümleri uyarınca tecavüzün kaldırılması, önlenmesi ve tazminat davaları başta olmak üzere Kanun'un kendilerine tanımış olduğu bir takım savunma yolları bulunmaktadır⁴. Fikri haklarının ihlal edildiğini düşünen hak sahipleri, bu haklarının ihlali sonucunda ortaya çıkan maddi ve manevi zararlarını, açacakları tazminat davaları ile giderebilecekleri gibi henüz saldırı devam ederken "tecavüzün kaldırılması" davasını ve saldırı ihtimali karşısında ise "tecavüzün önlenmesi" davalarını açabilmektedir.

Fikri hak ihlallerinde gerek eser sahibinin haklarında, gerek bağlantılı hak sahiplerinin haklarına yönelik açılacak davalarda *davalı taraf*, "hakkı ihlal eden", "hakkı ihlal etmesi beklenen" veya "halen ihlal etmekte olan" kimselerdir⁵. Benzer şekilde *"davacı tarafın"* belirlenme-

¹ Bu çalışmada 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, "FSEK" olarak kısaltılmıştır.

² FSEK m. 1/B/ "j) Bağlantılı Haklar: Eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla ...", "k) Komşu Haklar: Eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla ve eser sahibinin izniyle...", m. 6/II: "...eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla...", m. 17/II: "...ve eser sahibinin haklarına zarar veremez.", m. 80: "...Eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla ve eser sahibinin izniyle..." şeklinde hükümlerle hak sahiplerinin haklarını pekiştirmektedir.

³ Ünal Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku (Temel Bilgiler, Milletlerarası Özel Hukuk.), B. 2, Beta Yayınları, İstanbul 2002, s. 260.

⁴ İlhan Öztrak, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, B. 2, Ankara 1977, s. 73.

⁵ Arzu Arıdemir Genç, Türk Hukukunda Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2003, s. 177.

sinde “teorik” olarak bir sorun yoktur⁶. Bu davalarda genel olarak davacı, “hakkı ihlal edilen, edilecek veya edilmekte olan eser sahibi ve/veya bağlantılı hak sahipleri”dir⁷. Ne var ki, bu çalışmanın da esasını teşkil eden, FSEK’teki hak sahiplerinin haklarını bir “meslek birliğine devretmeleri” hali için öngörülen düzenleme, ortaya çıkabilecek sorunların çözümüne ilişkin görüşlerin değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

I. MESLEK BİRLİKLERİNİN FİKİR VE SANAT ESERLERİ HUKUKUNDAKİ YERİ

Meslek birlikleri, özellikle, ekonomik anlamda zayıf olan fikri hak sahiplerinin örgütlenmesi ve korunması anlamında önemli faydalar sağlayabilecek birliklerdir⁸. Kanun Koyucu’nun, hükümetin bizatihi takip etmesini önerecek kadar önem verdiği konulardan birisi olmasına karşın⁹, 1983 yılındaki değişikliğe kadar Türkiye’de meslek birliklerine gereken önem verilmemiştir¹⁰. Her ne kadar bu alanda yapılan monografik çalışmaların ilk örnekleri 1979’lu yıllarda karşımıza çıkıyor olsa da¹¹ bu tarihlerin ardından uzun süre bu tarz yayınların yapılmadığını, aynı şekilde meslek birliklerine ilişkin gelişmelerin de bu gelişmelere paralel olarak son yıllarda daha çok önem kazandığını görmekteyiz¹².

⁶ Arıdemir Genç, s. 174.

⁷ Hak sahibinin ölümü hali, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın ve müşterek eser sahipliği hallerindeki istisna olmak üzere, taraf olma durumları bu çalışmada incelenmemiştir.

⁸ N. Şafak Erel: Türk Fikir ve Sanat Hukuku, B. 3, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 127.

⁹ Nuşin Ayiter, Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, B. 2, Ankara 1981, s. 186.

¹⁰ İlhami Güneş, Son Yasal Düzenlemelerle Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s. 165, ERDEM, Bahadır: “Fikri Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk”, I. İstanbul Fikri Mülkiyet Hukuku Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005, s. 173.

¹¹ Bakınız: Ünal Tekinalp: “Eser sahipleri mesleki birlikleri”, BATİDER, C.10, S.1, 1979, s. 67-96 ve Akar Öçal: “İsviçre’de Mesleki Birliklerin Hukuki Yapıları ve Birlik Özgürlüğü”, *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, S. 2, 1979, s. 270-278.

¹² Hamdi Pınar, Müzik Eserleri Üzerindeki Telif Hakları ve Uluslararası Uygulamalar (Alman, ABD ve Türk Hukukunun Karşılaştırmalı İncelenmesi ve AB’de Güncel Gelişmeler), İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2007-12, İstanbul 2007, s. 111.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 42 hükmüne göre meslek birliklerinin hukukumuzdaki yeri ve önemi tartışılmaz niteliktedir. Nitekim, meslek birlikleri, "... üyelerinin ortak çıkarlarını korumak ve bu Kanun ile tanınmış hakların idaresini ve takibini, alınacak ücretlerin tahsilini ve hak sahiplerine dağıtımını sağlamak üzere ..." kurulmaktadır (FSEK m. 42/1). Her ne kadar Kanun Koyucu'nun amacı, üyelerinin ortak çıkarlarını korumak üzere meslek birliklerinin kurulmasını istemek olsa da uygulamada, meslek birlikleri her zaman hak sahiplerinin haklarının ihlal edildiğini takip edemeyebileceği gibi, hak sahipleri, bu haklarını, meslek birliklerinden bağımsız olarak bizatihi kendileri de kullanmak isteyebilir.

"Eser, icra, fonogram ve yapımların yayınlanmasına ve/veya iletilmesine ilişkin esaslar" başlıklı FSEK m. 43'ün 5. fıkrası hükmü, "Meslek birliklerinin temsil ettikleri eser, icra, fonogram ve yapımlar ile üyelerine ilişkin bildirim zorunluluğu, tarifelerin belirlenmesi, duyurulması, müzakere edilmesi, sözleşme yapılması, uzlaşmazlıkların halli ve diğer hususlarda bu Kanun'un 41. Maddesinin dört ila 13. Fıkraları uygulanır. ..." şeklinde bir düzenleme ile FSEK m. 41'e gönderme yapmaktadır. Madde'nin 12. Fıkrasının düzenleme şekli ise hak sahiplerinin Kanun'un kendilerine tanımış olduğu hakları, "ancak" yetki verdikleri "Meslek Birlikleri aracılığı ile talep edilebileceği..." şeklinde kaleme alınmıştı¹³. Nitekim maddeye göre: "Mahallerde kullanılan ve/veya iletimi yapılan eser, icra, fonogram, yapım ve yayınlar üzerinde hak sahibi olan gerçek veya tüzel kişiler, bunların kullanımına ve/veya iletimine ilişkin ödemelerin yapılmasını ancak yetki verdikleri meslek birlikleri aracılığı ile talep edebilirler. Sinema eserleri bakımından bu fıkranın uygulanması zorunlu değildir." Görüldüğü üzere fıkra hükmü

¹³ Fikir ve sanat eserleri hukukundaki bağlantılı haklar ve sahiplerini incelemiş olduğumuz "Bağlantılı Haklar" isimli doktora tezinde bu konu eleştirilmiş ve en kısa zamanda gerekli yasal değişikliğin yapılmasını önermiştik. Mustafa Şahin, Bağlantılı Haklar (Yayımlanmamış Doktora Tezi), s. 160, 161, 262, 263. Nitekim, FSEK m. 43 ve bağlantılı olarak m. 41 hükmünde yer alan, hak sahiplerinin haklarını ANCAK meslek birlikleri kanalıyla takip edebilecektir şeklinde bir sonuca çıkaran FSEK m. 41'in 12. Fıkrasının yanlış bir düzenleme olduğu belirtilmiş ve yapılacak yasal düzenleme ile hükmün "... bağlantılı hak sahipleri ... bu kanun ve diğer mevzuatla kendilerine tanınan haklarını, meslek birlikleri aracılığı ile de talep ve takip edebilirler..." şeklinde yapılacak düzenlemenin daha doğru olacağı dile getirilmişti. Benzer eleştiriler için ayrıca bkz.: Azra Arkan: Mukayeseli Hukuk, Uluslararası Düzenlemeler ve Türk Fikri Hukuk Alanında Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 92. vd.

ödemelerin yapılmasına ilişkin taleplerini “ancak” meslek birlikleri aracılığı ile dile getirebileceği yönünde düzenlenmişti¹⁴. Halbuki bu durum, Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararının, “esasın incelenmesi” başlığı altında başvuru kararında da belirtildiği üzere: “ mahallerde kullanılan veya iletimi yapılan eser, icra, fonogram, yapım ve yayınlar üzerinde hak sahibi olan ve üyesi olduğu meslek birliğine yetki belgesi veren kişilere, bunların kullanımı ya da iletiminden kaynaklanan ödemeleri talep hakkının tanınmayarak bu yetkinin yalnızca üye olunan meslek birliğine verilmesinin, hak sahiplerin Türk mahkemeleri önünde bizzat dava açamamalarına yol açtığı ve bireysel hak arama hürriyetini kısıtladığı” gerekçesi ile söz konusu hükmün Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 36. Maddesinde belirtilen “hak arama hürriyeti” ile bağdaşmadığı açıkça görülmektedir¹⁵.

II. ANAYASA MAHKEMESİ’NİN KARARI VE MESLEK BİRLİKLERİNE ETKİSİ

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun “İşaret, ses ve/veya görüntü taşıyıcılarının umuma açık yerlerde kullanılması” başlıklı, 41. maddesi, 3 Mart 2004 Tarih ve 5101 Sayılı Kanun’un 11. Maddesi ile “Umuma açık mahallerde eser, icra, fonogram, yapım ve yayınların kullanılması ve/veya iletilmesine ilişkin esaslar” başlığıyla değişikliğe uğramıştır. Mevcut haliyle maddede 13 fıkradan oluşmaktadır. FSEK m. 41/12, şu hükmü düzenlemekte idi: “Mahallerde kullanılan ve/veya iletimi yapılan eser, icra, fonogram, yapım ve yayınlar üzerinde hak sahibi olan gerçek veya tüzel kişiler, bunların kullanımına ve/veya iletimine ilişkin ödemelerin yapılmasını ancak yetki verdikleri meslek birlikleri aracılığı ile talep edebilirler. Sinema eserleri bakımından bu fıkranın uygulanması zorunlu değildir.”

Anayasa Mahkemesi, 22 Haziran 2010 Tarih ve 27619 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan, 2007/33 Esas ve 2010/48 Karar Sayılı hükmü ile, FSEK m. 41’in 12. Fıkrasında geçen “ANCAK” kelimesini iptal etmiştir¹⁶. İptal kararı ile birlikte, fıkrada “... *ancak* yetki verdikleri meslek bir-

¹⁴ Güneş, s. 166.

¹⁵ Akın Beşiroğlu, Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, APB Yayın, Ankara 1999, s. 135 ve devamında farklı ülkelerdeki hak izleme kuruluşlarını değerlendirmektedir.

¹⁶ İptal kararı, oy çokluğu ile verilmiş olmakla birlikte karşı oy kullanan üyeler maddenin anayasa aykırı olduğunu, hatta cümlelerin tamamının iptalini istemişlerdir. Karşıoy gerekçesinde çoğunluk görüşüne katılmayan üyeler, “... tümcede yer

likleri aracılığı ile talep edebilirler” şeklindeki düzenleme değişmiş ve hak sahiplerinin FSEK 41. Maddesinin 12. Fıkrasına dayanan taleplerini “... yetki verdikleri meslek birlikleri aracılığı ile talep edebilecek”leri hükmü kalmıştır. Bu haliyle hüküm, -her ne kadar bir meslek birliğinin temel işlevi eser sahiplerinin ekonomik haklarının karşılığı olan ücretlerini takip etmek olsa da¹⁷-, hak sahiplerinin haklarını tek başlarına talep edebilecekleri gibi eğer isterlerse meslek birlikleri aracılığı ile de talep edebileceklerini tartışmaya yer olmayacak bir biçimde düzenlemektedir.

Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararından önceki haliyle maddede aslında hak sahiplerinin usul hukuku anlamında “davayı takip yetkisini”¹⁸ meslek birliklerine devretmiş oldukları görülmektedir¹⁹. Davayı takip yetkisi, hukukumuzda nadir görülmekle birlikte davada “taraf-lara ilişkin dava şartları” arasında sayılmakta²⁰ ve bu hallerde, hak sahibi, davayı kendisi takip etmek yerine, yasal olarak belirlenmiş kişi veya kurumlara davayı takip yetkilerini devretmektedirler²¹. Diğer bir deyişle, hukuki ilişki çerçevesinde, taraf olmayan üçüncü şahısların davayı takip etmeleri söz konusudur²². Bu durumlarda, yasanın ve uyuşmazlık doğmadan önce tarafların belirlemiş olduğu hükümler çerçevesinde davayı “takip” yetkilerini devretmeleri söz konusudur²³. FSEK m. 42/A maddesinin yedinci fıkra hükmü, kanunda belirtilen hallerde hakların takibinin yetki belgesi esaslarına göre yapılacağını hükme bağlamaktadır²⁴.

alan “ancak” sözcüğünün iptaline karar verilmiştir. Bu sözcüğün iptali tümceye, kişilerin haklarını meslek birliğinin aracılığı olmadan aramalarına olanak verecek bir anlam ve içerik kazandırmadığından tümcenin...” “tamamının iptali gerektiği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmadıklarını...” belirtmektedirler.

¹⁷ Beşiroğlu, s. 319.

¹⁸ “Hakkın Devri” sorunu hakkında bkz. Tekinalp, s. 257.

¹⁹ “Davayı Takip Yetkisi” konusunda detaylı bilgi için ayrıca bkz. Hakan Pekcanitez / Oğuz Atalay / Muhammet Özkes, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, B. 11, Ankara 2011, s. 210 vd.

²⁰ Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı (6100 Sayılı HMK’na Göre Yeniden Yazılmış), B.22, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s. 260.

²¹ Hamdi Yasaman, Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, 448.

²² Pekcanitez / Atalay / Özkes, s. 210.

²³ Dilek Karakuzu Baytan, Fikir Mülkiyeti Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul 2005, s. 291, 292.

²⁴ Fırat Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, s. 518.

III. ANAYASA MAHKEMESİ KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu kararı, fikri hak sahiplerinin hakları açısından FSEK'teki gelişim süreci de değerlendirildiğinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle 1995 yılı ve sonrası Türkiye'de fikri haklar alanında, hak sahiplerinin haklarını kullanabilme ve takip etmeleri açısından büyük gelişmelere şahit olmuştur. FSEK'te yer alan hüküm bu anlamda hak sahiplerinin haklarını takip açısından bir kısıtlama getirmekteydi.

Türk hukuku açısından incelendiğinde, fikri haklar, nitelikleri gereği hiçbir kayıt sistemine dahi ihtiyaç duymaksızın ortaya çıkabilen bir haktır. Fikir ve sanat eserleri hukukunun temel ilkelerine göre FSEK'te belirtilen "eser olma" niteliklerine sahip bütün fikri ürünler, "yaratılma" ile Kanun bünyesinde korunmaya alınmaktadır. Böylesine geniş bir kazanılma ve korunma yetkileriyle donatılmış bir haktan doğacak ödemeyi talep haklarının "ancak" meslek birlikleri aracılığıyla talep edilebileceği yönündeki bir düzenleme, bizihi fikri hakların temel yapısı ile bağdaşmadığı gibi anayasal temellerde de sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Nitekim, Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenen temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması yine ancak Anayasa'nın ilgili maddeleri uyarınca mümkündür. FSEK m. 41/12 hükmünde geçen "ancak" kelimesi ile fıkra hükmüne katılan anlam, hak sahiplerinin, isteklerini "ancak-sadece" meslek birlikleri aracılığıyla talep edebilecekleri yönündedir. Bu ise, kişilerin hak arama hürriyetlerine daraltıcı bir müdahale niteliğindedir. Yine Anayasa'nın 36. Maddesi uyarınca "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mecileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir...". Bu maddede yer alan "... davacı ... olarak ... yargılanma hakkına sahip" olmak hükmü FSEK m. 41/12 hükmünde geçen "ancak" kelimesi ile birlikte değerlendirildiğinde, birbirleriyle çelişmekteydi²⁵.

²⁵ İptal Kararı'na esas olan uyumsuzlukta, MESAM üyesi davacıların açmış olduğu davada, davalı vekilinin vermiş olduğu dilekçede, taraflar için aktif husumet itirazında bulunmuş, MESAM'dan gelen cevabi yazıda, davacıların MESAM'ın koruması altında olduğu belirtilmiştir. Davacılar ise kendilerine uygulanacak olan FSEK m. 41/XII hükmünün, Anayasa'ya aykırı olduğunu bu sebeple iptalini istemişlerdir.

IV. MESLEK BİRLİKLERİ VE HAK SAHİPLERİNİN FİKİR VE SANAT ESERLERİNDEN DOĞAN HAKLARINI TALEP USULÜ

A. Genel Olarak

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, meslek birliklerinin yapabileceği etkinlikleri açık bir biçimde dile getirmemiştir. Buna karşın, bu birliklere verilecek bir yetki belgesinin, “söz konusu takip neyi gerektiyorsa” bunları kapsadığını kabul etmek gerekir²⁶. Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararı ile meslek birliklerine üye olsalar dahi, birlikten bağımsız olarak hak sahipleri, FSEK’in kendilerine tanımış olduğu davaları açabileceklerdir. Şu halde taraflar arasında yani meslek birlikleri ile hak sahipleri arasında dava şartları olarak sayılan “derdestlik²⁷” ve “kesin hüküm” ihtimalleri ortaya çıkabilecektir. Şöyle ki, FSEK’in ilgili maddesinin iptali, meslek birliklerinin, hak sahipleri adına davayı takip haklarına engelleyecek şekilde değildir. Söz konusu madde kapsamında ortaya çıkabilecek bir hak ihlalinde, hakkın asıl sahibi dava açabileceği gibi, meslek birliği de üyesinin hakkını korumak amacıyla dava açabilecektir²⁸. Bu durumda açılan davada, hakkı ihlal eden taraf yani davalı ve dava konuları aynı olacağından, davalı taraf derdestlik veya kesin hüküm itirazında bulunabilecektir.

B. Topluluk Davası Hükümlerinin Meslek Birliklerine Etkisi

12 Ocak 2011 tarihinde Kabul edilen, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile hukukumuzda getirilen bir başka yenilik olan “*Topluluk Davası*” müessesesi, meslek birliklerini de yakından ilgilendiren yeni düzenlemeler getirmiştir. Asıl olarak “Tüketici Hakları” çerçevesinde getirilen bu hükmün, “Meslek Birlikleri” açısından nasıl ele alınacağına ilişkin ilk açıklama ve tartışmalar yakın zamanda hukukumuzda da değerlendirilmeye başlanacaktır.

Topluluk Davasına ilişkin düzenlemeye, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda neden yer verildiğine ilişkin açıklamalar madde gerekçe-

²⁶ Güneş, s. 168.

²⁷ Derdestlik, HMK m.114 uyarınca HUMK’tan farklı olarak, “ilk itiraz” olarak değil, “dava şartı” olarak belirlenmiştir. Bkz. Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 307.

²⁸ Akın Beşiroğlu, Düşünce Ürünleri Üzerindeki Haklar - Fikri Hukuk - Sınai Haklar, Beta Yayınevi, B. 3, İstanbul 2004, s. 315.

sinde yer almaktadır²⁹. Buna göre: “Maddede yer alan düzenlemeyle, esas itibarıyla Anglo-Sakson menşeli bir kurum olan ve Kıta Avrupası hukuk düzenlerinde de kabul görmeye başlamış bulunan, topluluk davası (grup, sınıf davası) kurumunun, kavramsal çerçevede de mevzuatımıza girmesi sağlanmıştır. Bu çerçevede dernekler ile diğer tüzel kişilerin statüleri çerçevesinde, üyelerinin veya mensuplarının yahut temsil ettikleri kesimin menfaatlerini korumak için, kendi adlarına, ilgililerin haklarını tespiti veya hukuka aykırı durumun giderilmesi yahut ilgililerin gelecekteki haklarının ihlâl edilmesinin önüne geçilmesini temin amacıyla açılacak olan davanın, topluluk davası olacağına açıkça işaret edilmiştir.” Avrupa Parlamentosu ve Konseyi’nin 1926/2006 Sayılı kararında göze çarpan topluluk davası müessesesi³⁰ karar incelendiğinde de görülmektedir ki esas olarak, “tüketici” haklarının korumasını artırmaya yöneliktir³¹.

Topluluk davasının düzenlendiği, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 113. Maddesi, tüketici haklarından bağımsız olarak gayet açıktır: “...Dernekler ve diğer tüzel kişiler, statüleri çerçevesinde, üyelerinin veya mensuplarının yahut temsil ettikleri kesimin menfaatlerini korumak için, kendi adlarına, ilgililerin haklarının tespiti veya hukuka aykırı durumun giderilmesi yahut ilgililerin gelecekteki haklarının ihlâl edilmesinin önüne geçilmesi için dava açabilir.”³² Ne var ki, madde hükmüne ve hükmün konulması sürecine bakıldığında bu hükümle “Tüketici Derneklerinin” ön plana çıkarılmak istendiğini belirtmek gerekir. Ancak, madde hükmünden de açıkça anlaşılabileceği üzere “diğer tüzel kişilerin” de Topluluk davası açma hakları vardır.

²⁹ Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 113. Maddesi’nde düzenlenmiş olmasına karşın, Topluluk Davası’na ilişkin madde gerekçesinin, gerekçe maddeleri arasında 118. madde’de incelendiği görülmektedir.

³⁰ Decision No 1926/2006/EC Of The European Parliament And Of The Council of 18 December 2006 establishing a programme of Community action in the field of consumer policy (2007-2013).

³¹ Usul hukuku açısından topluluk davası hakkında daha geniş bilgi için bkz. Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 288, Pekantez / Atalay / Özkes, s. 324 vd.

³² Maddenin düzenleniş şekli, kanaatimizce kanun yapma tekniğine aykırıdır. Nitekim, madde hükmü “Dernekler ve diğer tüzel kişiler...” şeklinde başlamaktadır. Elbette dernekler tüzel kişilerdir, fakat kanun koyucu tarafından neden ayrıca anılmıştır? Örneğin, neden “Anonim ortaklıklar ve diğer tüzel kişiler...” tarzı bir başlangıç benimsememiştir? Her ne kadar gerekçede buna ilişkin bir açıklama olmasa da, hükmün konuluş amacı ve tarihsel gelişim incelendiğinde “dernekler”den kastın “Tüketici Dernekleri” olduğu sonucuna varmak yanlış olmayacaktır. Böylece Kanun Koyucu tüketici derneklerinin önemini vurgulamak istemiş olmalı ki böylesine bir düzenleme yapmıştır.

Meslek birlikleri de “tüzel kişilikler” şeklinde kurulmak durumunda olduğuna göre hükümde belirtilen hallerin gerçekleşmesi halinde ve yine maddede belirtilen esaslar dahilinde Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku çerçevesinde kurulan Meslek Birliklerinin, topluluk davası açmalarında yasal hiçbir sakınca yoktur. Nitekim, Anayasa Mahkemesi’nin vermiş olduğu karar, Meslek Birliklerinin dava açma haklarına bir engel getirmediği için, bu düzenlemeler ışığında da benzer çalışmalar meslek birlikleri eliyle de yapılabilirdir.

SONUÇ

Şu halde, FSEK hükümleri çerçevesinde, Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararı Meslek Birliklerinin üyelerinin haklarını takip etmeleri açısından bir yasaklama getirmediği gibi meslek birliklerinin de dava açma yetkilerini elinden almış değildir. Buna karşın, mevcut haliyle maddeye göre, hak sahipleri, yetkilerini meslek birliklerine devretmiş olsalar dahi, birlikten bağımsız olarak mevzuatla kendilerine tanınmış hakları takip etmek için meslek birliklerine zorunlu olarak bir bağıları bulunmamaktadır.

Teorik bu gerçeğin yanında uygulamada gerek meslek birlikleri gerek fikri hak sahipleri hak ihlalinde açacakları davalarda birbirlerini haberdar etmedikleri sürece tarafları ve dava konuları aynı olan davalar açılabilecektir. Bu halde davalı taraf, davanın ilerleme durumuna göre, davacılar karşı “derdestlik” veya kesin hükümle sonuçlanmış bir durum söz konusu ise “kesin hüküm” itirazlarında bulunarak, dava şartları arasında sayılan bu haller gereği mahkemeden, davanın reddedilmesini talep edebilecektir. Buna karşın, açılmış bir davada taraflardan birisi mahkemece tespit ve tazmin edilen hak ihlalleri dışında bir iddia ile tekrar dava açmayı düşünmekte ise bu halde hakkı ihlal edildiğini iddia eden kişinin bu talebi göz ardı edilmeli ve dava kabul edilmelidir³³. Bunun yanında, Hukuk Muhakemeleri Kanunu 113. Madde hükmü uyarınca, “tüzel kişiliğe” sahip olan Meslek Birliklerinin “Topluluk Davası” açmalarının usul hukuku açısından da bir sakıncası olmadığı görülmektedir.

³³ Dava şartlarından “Kesin Hüküm” hakkında ayrıca bkz. Kuru / Arslan / Yılmaz, S. 683 vd. , Pekcanitez / Atalay / Özekes, s. 569 vd.

Kaynakça

- Arıdemir Genç Arzuü, *Türk Hukukunda Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2003.
- Arkan Azra, *Mukayeseli Hukuk, Uluslararası Düzenlemeler ve Türk Fikri Hukuk Alanında Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005.
- Ayiter Nuşin, *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri*, B. 2, Ankara 1981.
- Bainbridge David: *Intellectual Property*, 5th Edition, Longman, 2002.
- Beşiroğlu Akın, *Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar*, APB Yayım, Ankara 1999.
- Beşiroğlu Akın, *Düşünce Ürünleri Üzerindeki Haklar - Fikri Hukuk - Sınai Haklar*, Beta Yayımevi, B. 3, İstanbul 2004
- Erdem Bahadır, “Fikri Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk”, I. İstanbul Fikri Mülkiyet Hukuku Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005, s. 172 – 182.
- Erdil Engin, *İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, Kanunlar, Yönetmelikler, Tüzükler, Tebliğler, Bakanlar Kurulu Kararları, Uluslararası Anlaşmalar*, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., B. 1, İstanbul, 2005.
- Erel N. Şafak, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku (Mevzuat Eklidir)* B. 3, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
- Fitzgerald Brian, “Copyright 2010: The Future of Copyright”, eipr, Volume 30, Issue 2, 2008.
- Güneş İlhami, *Son Yasal Düzenlemelerle Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008.
- Karakuzu Baytan Dilek, *Fikir Mülkiyeti Hukuku*, Beta Yayımevi, İstanbul 2005.
- Kiliçoğlu Ahmet, “Fikrî Haklar Alanında Meslek Birlikleri”, *Radyo Televizyon Yayınlarında ve Kamuya Açık Alanlarda Eserlerden Yararlanma ve Telif Hakları Zirvesi*, ATO, 2005.
- Kuru Baki- Arslan Ramazan- Yılmaz Ejder, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı (6100 Sayılı HMK’na Göre Yeniden Yazılmış)*, B.22, Yetkin Yayınları, Ankara 2011.
- Öçal Akar, “İsviçre’de Mesleki Birliklerin Hukuki Yapıları ve Birlik Özgürlüğü”, *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, S. 2, 1979, s. 270-278.
- Öztan Fırat, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara 2008.
- Öztrak İlhan, *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar*, B. 2, Ankara 1977.
- Pekcanıtez Hakan- Atalay Oğuz- Özkes Muhammet, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, B. 11, Ankara 2011.
- Pınar Hamdi, *Müzik Eserleri Üzerindeki Telif Hakları ve Uluslararası Uygulamalar (Alman, ABD ve Türk Hukukunun Karşılaştırmalı İncelenmesi ve AB’de Güncel Gelişmeler)*, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2007-12, İstanbul 2007.

- Şahin Mustafa, Bağlantılı Haklar (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2011.
- Tekinalp Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku (Temel Bilgiler, Milletlerarası Özel Hukuk, ...), B. 2, Beta Yayınları, İstanbul 2002.
- Tekinalp Ünal, "Eser sahipleri mesleki birlikleri", BATİDER, C.10, S.1, 1979, s. 67-96.
- Tritton, Guy & Davis Richard & Edenborough Michael & Graham James & Malynicz Simon & Roughton Ashley, Intellectual Property in Europe, 2nd Edition, Thomson - Sweet & Maxwell, London, UK, Reprinted, 2004.
- Tüysüz Mustafa, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikrî Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007.
- Yasaman Hamdi: Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012.